Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 12ης Απριλίου 2018 [1]

Υπόθεση C-107/17

UAB «Aviabaltika»
κατά
BAB Ūkio bankas

[αίτηση του Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
(Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λιθουανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Οικονομική και νομισματική πολιτική – Ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων – Εκτέλεση των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας – Κίνηση διαδικασίας εκκαθαρίσεως σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη – Επέλευση του γεγονότος που συνεπάγεται την αναγκαστική εκτέλεση της ασφάλειας – Συνυπολογισμός της χρηματοοικονομικής ασφάλειας στην πτωχευτική περιουσία – Υποχρέωση ικανοποιήσεως των απαιτήσεων κατά προτεραιότητα από το ποσό της χρηματοοικονομικής ασφάλειας»

I. Εισαγωγή

1. Αυτή είναι η δεύτερη φορά που ζητείται από το Δικαστήριο να αποφανθεί, προδικαστικώς, επί της ερμηνείας των διατάξεων της οδηγίας 2002/47/ΕΚ [2].

2. Στην πρώτη υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Private Equity Insurance Group [3], είχε ζητηθεί από το Δικαστήριο να αποσαφηνίσει τα δικαιώματα του ασφαλειολήπτη σε περίπτωση αφερεγγυότητας του ασφαλειοδότη. Εν προκειμένω, πρέπει να απαντηθούν ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας 2002/47 σε κατάσταση στην οποία έχει κινηθεί διαδικασία αφερεγγυότητας σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη.

3. Ειδικότερα, με τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2002/47 επιβάλλει να μπορεί ή να οφείλει ο ασφαλειολήπτης να ρευστοποιήσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια παρά την κίνηση της διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με αυτόν. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν μπορεί να εφαρμοστεί στον ασφαλειοδότη μεταχείριση διαφορετική σε σχέση με εκείνη που ισχύει για τους λοιπούς πιστωτές που συμμετέχουν στην εν λόγω διαδικασία αφερεγγυότητας, ώστε ο εν λόγω ασφαλειοδότης να μπορεί να ανακτήσει όντως τη χρηματοοικονομική ασφάλεια που δεν ρευστοποίησε ο ασφαλειολήπτης.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουνίου 2002, για τις συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας (ΕΕ 2002, L 168, σ. 43).

3 Βλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016 (C-156/15, EU:C:2016:851).

II. Το νομικό πλαίσιο

Α. Το δίκαιο της Ένωσης

4. Στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2002/47 διευκρινίζεται ότι ως «συμφωνία εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας» νοείται η συμφωνία βάσει της οποίας ο ασφαλειοδότης παρέχει χρηματοοικονομική ασφάλεια ως εγγύηση στον ή υπέρ του ασφαλειολήπτη, ενώ η πλήρης ή περιορισμένη κυριότητα ή το πλήρες δικαίωμα επί της χρηματοοικονομικής ασφάλειας παραμένει στον ασφαλειοδότη κατά τη σύσταση του δικαιώματος ασφάλειας.

5. Το άρθρο 4 της οδηγίας 2002/47, με τίτλο «Εκτέλεση των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας», ορίζει, στις παραγράφους 1 και 5, τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, με την επέλευση γεγονότος που συνεπάγεται αναγκαστική εκτέλεση, ο ασφαλειολήπτης πρέπει να είναι σε θέση να ρευστοποιήσει με τους ακόλουθους τρόπους οποιαδήποτε από τις κατωτέρω ασφάλειες η οποία παρέχεται δυνάμει συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας και σύμφωνα με τους όρους της:

α) χρηματοπιστωτικά μέσα με πώληση ή κτήση κυριότητας, συμψηφίζοντάς τα ή χρησιμοποιώντας τα για την απαλλαγή από τις σχετικές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις·

β) μετρητά, συμψηφίζοντάς τα ή χρησιμοποιώντας τα για την απαλλαγή από τις σχετικές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις.

[…]

5. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε να είναι δυνατή η εκτέλεση της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σύμφωνα με τους σχετικούς όρους παρά την τυχόν έναρξη ή συνέχιση των διαδικασιών εκκαθάρισης ή των μέτρων εξυγίανσης σε σχέση με τον ασφαλειοδότη ή τον ασφαλειολήπτη.»

Β. Το λιθουανικό δίκαιο

6. Διαπιστώνεται ότι, κατά τη μεταφορά του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2002/47 στην εθνική έννομη τάξη, ο Λιθουανός νομοθέτης έκανε λόγο για «συμφωνία εγγυοδοσίας χωρίς μεταβίβαση τίτλου» αντί για «συμφωνία εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας». Το άρθρο 2, παράγραφος 8, του Lietuvos Respublikos finiansinio užtikrinimo susitarimų įstatymas (λιθουανικού νόμου περί συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας) ορίζει τα εξής:

«Ως “συμφωνία εγγυοδοσίας χωρίς μεταβίβαση τίτλου” νοείται η συμφωνία βάσει της οποίας ο ασφαλειοδότης παρέχει χρηματοοικονομική ασφάλεια στον ασφαλειολήπτη, ή υπέρ αυτού, για την εξασφάλιση των σχετικών χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων, ενώ η πλήρης ή περιορισμένη κυριότητα επί της χρηματοοικονομικής ασφάλειας παραμένει στον ασφαλειοδότη.»

7. Το άρθρο 9, παράγραφοι 3 και 8, του λιθουανικού νόμου περί συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας προβλέπει τα εξής:

«3. Εάν επέλθει γεγονός που συνεπάγεται την αναγκαστική εκτέλεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ο ασφαλειολήπτης δικαιούται να ρευστοποιήσει μονομερώς τη χρηματοοικονομική ασφάλεια η οποία παρασχέθηκε δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας χωρίς μεταβίβαση τίτλου, με τους ακόλουθους τρόπους και σύμφωνα με τους όρους που εκτίθενται στην εν λόγω συμφωνία:

[…]

8. Η συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκτελείται σύμφωνα με τις προθεσμίες που ορίζονται σε αυτήν, παρά τις τυχόν διαδικασίες εκκαθαρίσεως ή την εφαρμογή μέτρων εξυγιάνσεως όσον αφορά τον ασφαλειοδότη ή τον ασφαλειολήπτη.»

III. Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως της κύριας δίκης

8. Το 2011 και το 2012, η UAB aviacijos kompanija (στο εξής: Aviabaltika) και η τράπεζα AB (στο εξής: Ūkio bankas) συνήψαν δύο συμφωνίες παροχής ασφάλειας βάσει των οποίων παρασχέθηκαν εγγυήσεις σε αντισυμβαλλομένους της Aviabaltika (στο εξής: συμφωνίες του 2011 και του 2012). Η Aviabaltika παρέσχε ως εγγύηση των υποχρεώσεών της τα χρήματα που είναι κατατεθειμένα στον λογαριασμό που ανοίχθηκε στο όνομά της στην Ūkio bankas.

9. Μετά τη σύναψη των συμφωνιών αυτών, η Ūkio bankas και η Commerzbank AG συνήψαν τις συμφωνίες παροχής αντεγγυήσεως, βάσει των οποίων η Commerzbank παρέσχε εγγυήσεις στη State Bank of India. Η State Bank of India παρέσχε τις εγγυήσεις στους δικαιούχους των εγγυήσεων, ήτοι τους αντισυμβαλλομένους της Aviabaltika.

10. Τον Μάιο του 2013 κινήθηκε κατά της Ūkio bankas διαδικασία αφερεγγυότητας.

11. Η Aviabaltika δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις της έναντι των αντισυμβαλλομένων υπέρ των οποίων είχαν παρασχεθεί οι εγγυήσεις δυνάμει των συμφωνιών του 2011 και του 2012.

12. Το 2014, κατόπιν αιτήματος ενός εκ των εν λόγω αντισυμβαλλομένων, η Commerzbank εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις που απέρρεαν από τη συμφωνία παροχής αντεγγυήσεως. Εν συνεχεία, η Commerzbank αφαίρεσε ορισμένα ποσά από τα χρήματα που είχε καταθέσει η Ūkio bankas σε λογαριασμό για την εξασφάλιση των αντεγγυήσεων.

13. Εν τω μεταξύ, το Kaunas apygardos teismas (περιφερειακό δικαστήριο του Kaunas, Λιθουανία) αναγνώρισε την απαίτηση της Aviabaltika έναντι της Ūkio bankas η οποία απέρρεε από την παροχή χρημάτων υπό μορφή εγγυήσεως δυνάμει της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

14. Αφού εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις της έναντι της Commerzbank, η Ūkio bankas παρακράτησε μέρος του ποσού που είχε αφαιρέσει η Commerzbank από τα χρήματα που ήταν κατατεθειμένα σε λογαριασμό που ανοίχθηκε στο όνομα της Aviabaltika. Τα εν λόγω χρήματα αποτελούσαν τη ληφθείσα αποζημίωση κατ' εφαρμογή των λιθουανικών διατάξεων περί ασφαλίσεως των καταθέσεων. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η Ūkio bankas αξιώνει από την Aviabaltika να της επιστρέψει εντόκως το εναπομένον μέρος του οφειλόμενου, βάσει των συμφωνιών του 2011 και του 2012, ποσού.

15. Στο πλαίσιο της διαφοράς αυτής, η Aviabaltika υποστηρίζει ότι η Ūkio bankas έπρεπε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της από τα χρήματα που ήταν κατατεθειμένα στον λογαριασμό που ανοίχθηκε για την κάλυψη της εγγυήσεως. Εξάλλου, η Aviabaltika εκτιμά ότι δεν θα μπορέσει να ανακτήσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια την οποία δεν ρευστοποίησε η Ūkio bankas στο πλαίσιο της διαδικασίας αφερεγγυότητας που κινήθηκε κατά της εν λόγω τράπεζας. Επομένως, η Aviabaltika υποστηρίζει ότι, εάν ικανοποιήσουν το αίτημα της Ūkio bankas, τα εθνικά δικαστήρια θα την καταδικάσουν, στην πράξη, να καταβάλει δεύτερη φορά στην εν λόγω τράπεζα χρηματικό ποσό ίσο με τα εν λόγω χρήματα.

16. Αντιθέτως, η Ūkio bankas υποστηρίζει ότι, μετά την κίνηση της διαδικασίας αφερεγγυότητας, δεν είχε το δικαίωμα να εκπληρώσει χρηματοοικονομική υποχρέωση την οποία δεν θα είχε εκπληρώσει πριν από την κίνηση της εν λόγω διαδικασίας. Η Ūkio bankas επισημαίνει επίσης ότι, από την κίνηση της διαδικασίας αφερεγγυότητας, τα χρήματα που ήταν κατατεθειμένα στον λογαριασμό που ανοίχθηκε στο όνομα της Aviabaltika για την κάλυψη της εγγυήσεως ανήκαν στην πτωχευτική περιουσία της τράπεζας και ότι, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε πλέον να τα χρησιμοποιήσει για την ικανοποίηση των απαιτήσεών της.

17. Με απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2015, το Kaunas apygardos teismas (περιφερειακό δικαστήριο του Kaunas) έκανε δεκτά στο σύνολό τους τα σχετικά με τις συμφωνίες του 2011 και του 2012 αιτήματα της Ūkio bankas.

18. Με απόφαση της 31ης Μαΐου 2016, το Lietuvos apeliacinis teismas (εφετείο, Λιθουανία) επικύρωσε την απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2015.

19. Η Aviabaltika άσκησε αναίρεση ενώπιον του Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λιθουανία).

IV. Η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

20. Στο πλαίσιο αυτό, το Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι υποχρεώνει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ρύθμιση σύμφωνα με την οποία η χρηματοοικονομική ασφάλεια δεν περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη (μιας τράπεζας σε πτώχευση); Με άλλα λόγια, έχουν τα κράτη μέλη την υποχρέωση να θεσπίσουν ρύθμιση σύμφωνα με την οποία ένας ασφαλειολήπτης (μια τράπεζα) δύναται να ικανοποιήσει την απαίτησή του, η οποία κατοχυρώνεται με χρηματοοικονομική ασφάλεια (ήτοι χρήματα κατατεθειμένα σε λογαριασμό της τράπεζας και δικαίωμα να απαιτηθεί η επιστροφή των χρημάτων αυτών), ακόμη και αν το γεγονός που συνεπάγεται την αναγκαστική εκτέλεση επήλθε μετά την έναρξη της διαδικασίας εκκαθαρίσεως του ασφαλειολήπτη (της τράπεζας);

2) Υπό το πρίσμα της οικονομίας της οδηγίας 2002/47, πρέπει το άρθρο της 4, παράγραφοι 1 και 5, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι παρέχει στον ασφαλειοδότη το δικαίωμα να απαιτήσει από τον ασφαλειολήπτη (την τράπεζα) να ικανοποιήσει την απαίτησή του, η οποία κατοχυρώνεται με χρηματοοικονομική ασφάλεια (ήτοι χρήματα κατατεθειμένα σε λογαριασμό της τράπεζας και δικαίωμα να απαιτηθεί η επιστροφή των χρημάτων αυτών), χρησιμοποιώντας πρώτα τη χρηματοοικονομική ασφάλεια και ότι επιβάλλει στον ασφαλειολήπτη την αντίστοιχη υποχρέωση να ικανοποιήσει την απαίτηση αυτή, παρά το ότι έχει ήδη κινηθεί η διαδικασία για την εκκαθάρισή του;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα και αν ο ασφαλειοδότης ικανοποιήσει την κατοχυρωμένη με χρηματοοικονομική ασφάλεια απαίτηση του ασφαλειολήπτη χρησιμοποιώντας άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη, πρέπει οι διατάξεις της οδηγίας 2002/47, και ιδίως τα άρθρα της 4 και 8, να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι ο ασφαλειοδότης πρέπει επίσης να εξαιρεθεί από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως των πιστωτών του ασφαλειολήπτη (της τράπεζας) κατά τη διαδικασία εκκαθαρίσεως και ότι, για την ανάκτηση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ο ασφαλειοδότης πρέπει να έχει προτεραιότητα έναντι των λοιπών πιστωτών στη διαδικασία εκκαθαρίσεως;»

21. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Aviabaltika, η Ūkio bankas, η Λιθουανική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι οποίες παρέστησαν επίσης κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 18ης Ιανουαρίου 2018.

V. Ανάλυση

A. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

22. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 επιβάλλει στα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε ο ασφαλειολήπτης να μπορεί να εκτελέσει τη συμφωνία εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας προκειμένου να ικανοποιήσει την απαίτησή του έναντι του ασφαλειοδότη, όταν το γεγονός που συνεπάγεται την αναγκαστική εκτέλεση της ασφάλειας επέρχεται μετά την κίνηση της διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον εν λόγω ασφαλειολήπτη. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2002/47 καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα εκτελέσεως της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εν λόγω ασφαλειολήπτη.

23. Μολονότι από τη διατύπωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος συνάγεται ότι το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι τα δύο ερωτήματα είναι πανομοιότυπα, πρέπει να επισημανθεί ότι η ύπαρξη της υποχρεώσεως λήψεως μέτρων ώστε ο ασφαλειολήπτης να μπορεί να εκτελέσει τη συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση αφερεγγυότητας συνιστά προαπαιτούμενο για τον καθορισμό του τρόπου με τον οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα αυτή.

24. Επιπλέον, αναμφίβολα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, στο πλαίσιο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, αν η οδηγία 2002/47 θέτει σε ίση βάση την προστασία των δικαιωμάτων του ασφαλειοδότη και του ασφαλειολήπτη σε περίπτωση αφερεγγυότητας αντισυμβαλλομένου στη συμφωνία. Εντούτοις, από το ερώτημα αυτό προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να καθοριστεί αν η χρηματοοικονομική ασφάλεια μπορεί να ρευστοποιηθεί από τον ασφαλειολήπτη όταν αυτός αποτελεί αντικείμενο διαδικασίας αφερεγγυότητας.

25. Για να απαντήσω το ερώτημα αυτό, θα εξετάσω καταρχάς την ύπαρξη της υποχρεώσεως των κρατών μελών να διασφαλίζουν ότι ο ασφαλειολήπτης μπορεί να εκτελέσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια εάν κηρυχθεί αφερέγγυος. Θα αναλύσω εν συνεχεία την οδηγία 2002/47, προκειμένου να διαπιστωθεί αν καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα εκτελέσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

26. Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το ζήτημα που υποβάλλεται εν προκειμένω, όσον αφορά την εκτέλεση συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας στην περίπτωση που το γεγονός που συνεπάγεται την εκτέλεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας επέρχεται μετά την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του ασφαλειολήπτη, δεν έχει ακόμη εξεταστεί από το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο της νομολογίας του. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εξέτασε παρόμοιο ζήτημα στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούσαν την επιστροφή της χρηματοοικονομικής ασφάλειας, η οποία απαιτήθηκε μετά την κίνηση διαδικασίας εκκαθαρίσεως κατά ασφαλειολήπτη, ενώ δεν είχε επέλθει κανένα γεγονός που να συνεπάγεται την εκτέλεση της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

27. Βάσει της λιθουανικής νομολογίας, η μεταβίβαση των χρημάτων στον τραπεζικό λογαριασμό συνεπάγεται την απώλεια του δικαιώματος κυριότητας επί των εν λόγω χρημάτων και την απόκτηση αξιώσεως επιστροφής του μεταβιβασθέντος ποσού έναντι της τράπεζας. Επιπλέον, κατά τη νομολογία αυτή, η σύναψη συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας και η παροχή χρημάτων που είναι κατατεθειμένα σε τραπεζικό λογαριασμό υπό μορφή εγγυήσεως έχουν ως συνέπεια την παροχή, υπό μορφή εγγυήσεως, των αξιώσεων επιστροφής των εν λόγω χρημάτων.

28. Εξάλλου, οι εθνικοί κανόνες του πτωχευτικού δικαίου προβλέπουν απαγόρευση εκτελέσεως κάθε υποχρεώσεως που δεν έχει ακόμη εκτελεσθεί κατά τον χρόνο της κινήσεως της διαδικασίας αφερεγγυότητας.

29. Εντούτοις, καίτοι οι εθνικοί κανόνες σε θέματα χρηματοοικονομικής ασφάλειας προβλέπουν ότι η κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας δεν έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των δικαιωμάτων του ασφαλειολήπτη, δεν παρέχουν παρόμοια προστασία στον ασφαλειοδότη.

30. Συγκεκριμένα, η σχετική εθνική νομοθεσία δεν παρέχει στον ασφαλειοδότη το δικαίωμα να ανακτήσει –τουλάχιστον εκτός της διαδικασίας αφερεγγυότητας– τη χρηματοοικονομική ασφάλεια μετά την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του ασφαλειολήπτη.

31. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο προβληματισμός του απορρέει από το γεγονός ότι η οδηγία 2002/47 δεν καθορίζει σαφώς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων του ασφαλειοδότη σε περίπτωση κινήσεως διαδικασίας εκκαθαρίσεως κατά του ασφαλειολήπτη. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, στην απόφαση Private Equity Insurance Group[4], το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η οδηγία 2002/47 έχει την έννοια ότι διαδικασία αφερεγγυότητας δεν μπορεί, κατ' ουσίαν, να έχει συνέπειες στις συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

32. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί η σύνδεση μεταξύ του καθεστώτος της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας και των εθνικών κανόνων του πτωχευτικού δικαίου σε περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως.

2. Θεσπίζει η οδηγία 2002/47 υποχρέωση την κρατών μελών να μεριμνούν ώστε ο ασφαλειολήπτης να μπορεί να εκτελέσει τη συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση αφερεγγυότητάς του;

α) Οι απόψεις των μετεχόντων στη διαδικασία

33. Η Ūkio bankas εκτιμά ότι παρέλκει η απάντηση στο μέρος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος που αφορά το δικαίωμα του ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του κάνοντας χρήση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως. Το μέρος αυτό του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος αφορά, κατ' αυτήν, τη συγκεκριμένη κατάσταση στην οποία ο οφειλέτης –στην έννομη σχέση που γεννάται από την ύπαρξη τραπεζικού λογαριασμού (η τράπεζα)– συμπίπτει με τον ασφαλειολήπτη –στην έννομη σχέση που προκύπτει από την παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Εντούτοις, οι έννομες σχέσεις μεταξύ των τραπεζών και των δικαιούχων των τραπεζικών λογαριασμών δεν εμπίπτουν στην οδηγία 2002/47, αλλά μόνο στο εθνικό δίκαιο.

4 Απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016 (C-156/15, EU:C:2016:851).

34. Η Λιθουανική Κυβέρνηση εκτιμά ότι το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 δεν υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε, μετά την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του ασφαλειολήπτη, αυτός να μπορεί να ικανοποιήσει την απαίτησή του από τη χρηματοοικονομική ασφάλεια. Κατά τη Λιθουανική Κυβέρνηση, τα άρθρα 4 και 8 της οδηγίας 2002/47 προβλέπουν προστασία του ασφαλειολήπτη σε περίπτωση διαδικασίας αφερεγγυότητας κινηθείσας κατά του ασφαλειοδότη. Και τούτο κατά μείζονα λόγο καθόσον η οδηγία 2002/47 ελάχιστα ρυθμίζει τα δικαιώματα του ασφαλειοδότη.

35. Αντιθέτως, κατά την άποψη της Επιτροπής, στόχος του άρθρου 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 είναι η προστασία των δύο συμβαλλομένων της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας κατά των συνεπειών των διαδικασιών αφερεγγυότητας.

36. Η Aviabaltika εκτιμά ότι το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 παρέχει, σαφώς και αναμφισβητήτως, στον ασφαλειολήπτη το δικαίωμα να ρευστοποιήσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια παρά την κινηθείσα εναντίον του διαδικασία αφερεγγυότητας, όταν το γεγονός που συνεπάγεται τη ρευστοποίησή της είναι μεταγενέστερο της κινήσεως της εν λόγω διαδικασίας.

β) Ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47

37. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47, τα «κράτη μέλη φροντίζουν ώστε να είναι δυνατή η εκτέλεση της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σύμφωνα με τους σχετικούς όρους, παρά την τυχόν έναρξη ή συνέχιση των διαδικασιών εκκαθάρισης ή των μέτρων εξυγίανσης σε σχέση με τον ασφαλειοδότη ή τον ασφαλειολήπτη».

38. Κατά την άποψή μου, το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 δεν αφήνει καμία αμφιβολία για το γεγονός ότι η διάταξη αυτή αφορά τις καταστάσεις στις οποίες κινείται διαδικασία αφερεγγυότητας σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη ή τον ασφαλειοδότη[5]. Επομένως, το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής προβλέπει ρητώς ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέπουν νομοθετικό πλαίσιο το οποίο να διασφαλίζει ότι η συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας μπορεί να εκτελεστεί σύμφωνα με τους προβλεπόμενους στην εν λόγω συμφωνία όρους παρά την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη.

39. Εντούτοις, οι διαπιστώσεις αυτές δεν επιτρέπουν να συναχθεί ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν ρύθμιση βάσει της οποίας η χρηματοοικονομική ασφάλεια δεν περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη.

3. Καθορίζει η οδηγία 2002/47 τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα εκτελέσεως της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας όταν ο ασφαλειολήπτης αποτελεί αντικείμενο διαδικασίας αφερεγγυότητας;

α) Οι θέσεις των διαδίκων

40. Η Λιθουανική Κυβέρνηση εκτιμά ότι η εξαίρεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας από την περιουσία του πτωχεύσαντος ασφαλειολήπτη δεν θα πρέπει να θεωρείται απαραίτητο μέτρο για την ορθή μεταφορά της οδηγίας 2002/47 στην εθνική έννομη τάξη. Εξάλλου, η Λιθουανική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι η χρηματοοικονομική ασφάλεια, η οποία κατατίθεται σε μετρητά στο πιστωτικό

5 Βλ., υπ' αυτή την έννοια, Devos, D., The Directive 2002/47/EC on Financial Collateral Arrangements of June 6, 2002, G. Vandersanden, A. de Walsche, *Mélanges en hommage à Jean-Victor Louis*, vol. II, Βρυξέλλες, Editions de l'Université de Bruxelles, 2003, σ. 269.

ίδρυμα, εμπίπτει επίσης στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2014/49/ΕΕ[6]. Η εν λόγω οδηγία δεν μνημονεύει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια ως θεσμό στον οποίο πρέπει να αποδοθεί ιδιαίτερο καθεστώς. Η χρηματοοικονομική ασφάλεια προστατεύεται ως κατάθεση και, όπως και οι άλλες καταθέσεις, περιλαμβάνεται στην περιουσία του πτωχεύσαντος πιστωτικού ιδρύματος.

41. Στο ίδιο πνεύμα, η Ūkio bankas παρατηρεί ότι, στο δίκαιο της Ένωσης, δεν υφίσταται γενική αρχή η οποία να υποχρεώνει ένα πρόσωπο να διατηρεί αγαθό ληφθέν από άλλο πρόσωπο χωριστά από την υπόλοιπη περιουσία του. Εάν ο νομοθέτης της Ένωσης επιθυμούσε τέτοια λύση, θα είχε θεσπίσει συναφώς συγκεκριμένο και ρητό κανόνα. Η Ūkio bankas επικαλείται διάφορες πράξεις του παράγωγου δικαίου της Ένωσης προς στήριξη της απόψεώς της.

42. Εν αντιθέσει προς τις απόψεις της Λιθουανικής Κυβερνήσεως και της Ūkio bankas, η Aviabaltika και η Επιτροπή εκτιμούν ότι η παροχή χρημάτων, υπό μορφή εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, δεν μπορεί να συνεπάγεται την ενσωμάτωση των χρημάτων αυτών στο ενεργητικό του ασφαλειολήπτη.

43. Ειδικότερα, η Aviabaltika αμφισβητεί την παραδοχή στην οποία ερείδεται το πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Συγκεκριμένα, εν προκειμένω, τα χρήματα που παρασχέθηκαν ως χρηματοοικονομική ασφάλεια δεν ανήκουν στην περιουσία του ασφαλειολήπτη.

44. Η Επιτροπή αναλύει περαιτέρω την πτυχή αυτή. Εκτιμά ότι, στο πλαίσιο της οδηγίας 2002/47, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ δύο τύπων συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ήτοι των συμφωνιών με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας και των συμφωνιών με μεταβίβαση κυριότητας. Κατά την Επιτροπή, η χρηματοοικονομική ασφάλεια που συνάπτεται δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας δεν πρέπει να περιλαμβάνεται στο ενεργητικό του ασφαλειολήπτη σε περίπτωση εκκαθαρίσεώς του. Η Επιτροπή αναφέρει ότι πρόβλεψε, στο σχέδιο της επίμαχης οδηγίας, την αιτιολογική σκέψη 13, κατά τη δεύτερη περίοδο της οποίας, στις συμφωνίες εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ο ασφαλειοδότης μπορούσε να διατηρεί την κυριότητα των ενεχυραζόμενων μετρητών και να προστατεύεται σε περιπτώσεις πτωχεύσεως του ασφαλειολήπτη[7]. Καίτοι η αιτιολογική σκέψη 13, δεύτερη περίοδος, του σχεδίου οδηγίας 2002/47 δεν περιλήφθηκε στην οδηγία 2002/47, ο διαχωρισμός των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε δύο κατηγορίες διατηρήθηκε. Συγκεκριμένα, κατά την άποψη της Επιτροπής, η ερμηνεία κατά την οποία ο ασφαλειοδότης χάνει τα δικαιώματα κυριότητας επί των μετρητών που παρέσχε στο πλαίσιο συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας θα καταργούσε τη διαφορά μεταξύ των δύο κατηγοριών συμφωνιών.

β) Επί των συνεπειών της μεταβιβάσεως των χρημάτων στον τραπεζικό λογαριασμό και της συνάψεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας

45. Καταρχάς, επισημαίνεται ότι, στις παρατηρήσεις τους, η Aviabaltika και η Επιτροπή δεν κάνουν λόγο για την πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη, αλλά για το ενεργητικό του. Συγκεκριμένα, η Aviabaltika και η Επιτροπή φαίνεται να θεωρούν ότι, εν προκειμένω, το ζήτημα της διατηρήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκτός της πτωχευτικής περιουσίας δεν θα έπρεπε να τίθεται, δεδομένου ότι πρόκειται για εγγυοδοσία με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

6 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, περί των συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων (ΕΕ 2014, L 173, σ. 149).

7 Βλ. πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις συμφωνίες περί παροχής ασφάλειας [COM(2001) 168, της 27ης Μαρτίου 2001].

46. Είναι αλήθεια ότι, στη θεωρία, έχει υποστηριχθεί ότι όταν πρόκειται για συμφωνία εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, κατά την έννοια της οδηγίας 2002/47, οι πιστωτές του ασφαλειολήπτη δεν έχουν δικαίωμα επί των χρημάτων που παρασχέθηκαν υπό μορφή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, καθώς, εν τέλει, αυτά δεν ανήκουν στην περιουσία του ασφαλειολήπτη [8].

47. Εντούτοις, διαπιστώνεται ότι, εν προκειμένω, δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, δυνάμει της λιθουανικής νομοθεσίας, η μεταβίβαση των χρημάτων στον τραπεζικό λογαριασμό συνεπάγεται την απώλεια του δικαιώματος κυριότητας επί των εν λόγω χρημάτων.

48. Εξάλλου, απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Λιθουανική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι, όταν πρόκειται για εγγύηση παρεχόμενη υπό μορφή μετρητών που κατατίθενται στον λογαριασμό που ανοίγεται στον ασφαλειολήπτη, η διάκριση μεταξύ συμφωνίας παροχής ασφάλειας με μεταβίβαση τίτλου και συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας πραγματοποιείται ανάλογα με τον δικαιούχο του επίμαχου λογαριασμού. Όταν ο λογαριασμός ανοίγεται στο όνομα του ασφαλειοδότη, πρόκειται για συμφωνία εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ενώ, στην περίπτωση που δικαιούχος του λογαριασμού είναι ο ασφαλειολήπτης, πρόκειται για συμφωνία παροχής ασφάλειας με μεταβίβαση κυριότητας.

49. Επομένως, φρονώ ότι, εν προκειμένω, ο λόγος για τον οποίο το αιτούν δικαστήριο προβληματίζεται σχετικά με τη διατήρηση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκτός της πτωχευτικής περιουσίας του ασφαλειολήπτη απορρέει από το γεγονός ότι –κατά την ερμηνεία της λιθουανικής νομοθεσίας από την εθνική νομολογία– η μεταβίβαση των χρημάτων στον τραπεζικό λογαριασμό (ανεξαρτήτως δικαιούχου) συνεπάγεται την απόδοση των χρημάτων στην τράπεζα [9].

50. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η άποψη του αιτούντος δικαστηρίου δεν είναι προφανής όσον αφορά τον προσδιορισμό του αντικειμένου της χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

51. Αφενός, στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει τα κατατεθειμένα στον τραπεζικό λογαριασμό χρήματα και το δικαίωμα αξιώσεως της επιστροφής των χρημάτων αυτών όταν αναφέρεται στη χρηματοοικονομική ασφάλεια. Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει στην αίτησή του ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι, εν προκειμένω, η χρηματοοικονομική ασφάλεια συνίσταται στο δικαίωμα αξιώσεως της επιστροφής των χρημάτων που είναι κατατεθειμένα στον τραπεζικό λογαριασμό που ανοίχθηκε στο όνομα της Aviabaltika στην Ūkio bankas.

52. Εν πάση περιπτώσει, αντιλαμβάνομαι ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, η αξίωση επιστροφής των εν λόγω χρημάτων περιλαμβάνεται επίσης στην πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη. Για τον λόγο αυτό, το αιτούν δικαστήριο προβληματίζεται, στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, σχετικά με τη διατήρηση των χρημάτων και της αξιώσεως εκτός της πτωχευτικής περιουσίας του ασφαλειολήπτη.

γ) Επί της προστασίας της δυνατότητας εκτελέσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας

53. Η Aviabaltika και η Επιτροπή εκτιμούν ότι –όταν πρόκειται για συμφωνία εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας– η οδηγία 2002/47 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε η χρηματοοικονομική ασφάλεια να μην περιλαμβάνεται στο ενεργητικό του ασφαλειολήπτη. Επομένως, η χρηματοοικονομική ασφάλεια δεν μπορεί να περιληφθεί στην πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη.

8 T'Kint, F., Derjcke, W., *La directive 2002/47/CE concernant les contrats de garantie financière au regard des principes généraux du droit des sûretés*, Euredia 2003, τόμ. 1, σ. 55.

9 Βλ., επίσης, σύνοψη της εθνικής νομολογίας στα σημεία 27 έως 30 των παρουσών προτάσεων.

54. Συνεπώς, η χωριστή διατήρηση του αντικειμένου της χρηματοοικονομικής ασφάλειας κατά τη σύναψή της θα είναι η μόνη σύμφωνη προς το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 λύση.

55. Εντούτοις, μια τέτοια κατηγορηματική προσέγγιση δεν με πείθει. Επιβάλλεται η υπόμνηση ότι, βάσει του άρθρου 288 ΣΛΕΕ, οι οδηγίες, και επομένως και η οδηγία 2002/47, δεσμεύουν τα κράτη μέλη όσον αφορά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνουν την επιλογή του τύπου και των μέσων στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών.

56. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, στον τομέα του πτωχευτικού δικαίου, τα νομικά συστήματα των κρατών μελών χαρακτηρίζονται από σημαντικές διαφορές. Το ίδιο ισχύει όσον αφορά τους εθνικούς κανόνες σχετικά με τις συνέπειες της παροχής στον ασφαλειολήπτη του αντικειμένου της χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

57. Για τον λόγο αυτό, ο νομοθέτης επέλεξε να μη θεσπίσει πράξη της Ένωσης με ενιαίο χαρακτήρα σχετικά με τη χρηματοοικονομική ασφάλεια. Σκοπός του ήταν μάλλον να θεσπίσει το καθεστώς της χρηματοοικονομικής ασφάλειας με τη λιγότερη δυνατή διαταραχή του ισχύοντος επί του παρόντος στα κράτη μέλη νομικού πλαισίου[10].

58. Κατά την άποψή μου, αυτός είναι επίσης ο λόγος για τον οποίο το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μεριμνούν ώστε να είναι δυνατή η εκτέλεση της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ιδίως «παρά» την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη. Χρησιμοποιώντας τη διατύπωση της αιτιολογικής σκέψεως 12, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2002/47, η οποία αντιστοιχεί στο άρθρο 4, παράγραφος 5, της εν λόγω οδηγίας, πρόκειται εν προκειμένω για «εξαίρεση» των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας από ορισμένους κανόνες του πτωχευτικού δικαίου. Η προσέγγιση αυτή επιβεβαιώνεται επίσης από την αιτιολογική έκθεση του σχεδίου της οδηγίας 2002/47, κατά την οποία σκοπός της η εν λόγω οδηγίας είναι η σε περιορισμένο βαθμό εξαίρεση των συμφωνιών παροχής ασφάλειας από ορισμένους κανόνες του πτωχευτικού δικαίου, ιδίως εκείνους που θα εμπόδιζαν την πραγματική εκτέλεση της ασφάλειας[11].

59. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρώ ότι η οδηγία 2002/47 δεν καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο η χρηματοοικονομική ασφάλεια πρέπει να «εξαιρεθεί» από τους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου. Εν πάση περιπτώσει, εν αντιθέσει προς τις άλλες πράξεις του παράγωγου δικαίου της Ένωσης που μνημόνευσε η Ūkio bankas[12], η οδηγία 2002/47 δεν απαιτεί τη χωριστή διατήρηση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας κατά τη σύναψή της. Επομένως, εκτιμώ ότι η διατήρηση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκτός του ενεργητικού του ασφαλειολήπτη δεν είναι η μόνη λύση που επιβάλλεται από την οδηγία 2002/47.

60. Εκτιμώ ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίσουν διαφορετικές λύσεις κατά τη μεταφορά της οδηγίας 2002/47 στην έννομη τάξη τους προκειμένου να εξαιρέσουν τη χρηματοοικονομική ασφάλεια από τους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου, ούτως ώστε η εκτέλεση της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας να μην μπορεί να επηρεαστεί από την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του ασφαλειολήπτη.

10 Βλ. αιτιολογική έκθεση της προτάσεως οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις συμφωνίες περί παροχής ασφάλειας [COM(2001) 168, της 27ης Μαρτίου 2001, στο εξής: αιτιολογική έκθεση του σχεδίου, σημείο 2.3.

11 Βλ., υπ' αυτή την έννοια, αιτιολογική έκθεση του σχεδίου, σημείο 2.1.

12 Βλ., ιδίως, άρθρο 39 και άρθρο 48, παράγραφος 7, του κανονισμού (ΕΕ) 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, για τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών (ΕΕ 2012, L 201, σ. 1). Βλ., επίσης, άρθρο 10 της οδηγίας (ΕΕ) 2015/2366 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2015, σχετικά με υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, την τροποποίηση των οδηγιών 2002/65/ΕΚ, 2009/110/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 και την κατάργηση της οδηγίας 2007/64/ΕΚ (ΕΕ 2015, L 337, σ. 35). Το άρθρο 10 της οδηγίας 2015/2366 προβλέπει δύο τρόπους για την εκπλήρωση των απαιτήσεων διασφαλίσεως. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέξουν μεταξύ της χωριστής διατηρήσεως των χρηματικών ποσών (άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο α') και της επιβολής της υποχρεώσεως ασφαλίσεως των επίμαχων χρηματικών ποσών (άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β').

61. Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν, ιδίως, να διαφοροποιήσουν τους κανόνες που καθορίζουν τις συνέπειες της θέσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας στη διάθεση του ασφαλειολήπτη, ώστε αυτή να μην περιλαμβάνεται στο ενεργητικό του ασφαλειολήπτη κατά τη σύναψή της. Θα μπορούσαν επίσης να διαφοροποιήσουν τους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου οι οποίοι προσδιορίζουν τα στοιχεία ενεργητικού που περιλαμβάνονται στην πτωχευτική περιουσία. Εξάλλου, δεν θα πρέπει να αποκλειστεί εξαρχής η λύση βάσει της οποίας η χρηματοοικονομική ασφάλεια περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία, ενώ ο ασφαλειολήπτης διατηρεί το δικαίωμα ρευστοποιήσεως της εν λόγω ασφάλειας ανεξάρτητα από την εξέλιξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας.

62. Βάσει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν νομοθεσία επιτρέπουσα στον ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του από τη χρηματοοικονομική ασφάλεια που συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, καίτοι το γεγονός που συνεπάγεται την εκτέλεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας επήλθε μετά την κίνηση της διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον εν λόγω ασφαλειολήπτη. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα εκτελέσεως της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας όταν ο ασφαλειολήπτης αποτελεί αντικείμενο τέτοιας διαδικασίας.

Β. Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

63. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2002/47 παρέχει στον ασφαλειοδότη το δικαίωμα να απαιτήσει από τον ασφαλειολήπτη να χρησιμοποιήσει πρώτα τη χρηματοοικονομική ασφάλεια για να ικανοποιήσει την εγγυημένη απαίτησή του και επιβάλλει στον εν λόγω ασφαλειολήπτη αντίστοιχη υποχρέωση όσον αφορά την ικανοποίηση της απαιτήσεώς του από την ασφάλεια αυτή.

1. Οι απόψεις των μετεχόντων στη διαδικασία

64. Η Ūkio bankas παρατηρεί, πρώτον, ότι, σε περίπτωση πτωχεύσεως, η τράπεζα δεν έχει τη δυνατότητα να ικανοποιήσει την απαίτησή της από τη χρηματοοικονομική ασφάλεια όταν αυτή συνίσταται σε χρήματα κατατεθειμένα σε λογαριασμό που άνοιξε ο ασφαλειοδότης στην τράπεζα.

65. Δεύτερον, η Ūkio bankas επισημαίνει ότι η οδηγία 2002/47 παρέχει στον ασφαλειολήπτη το δικαίωμα να επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο ικανοποιεί την απαίτησή του έναντι του ασφαλειοδότη. Κατ' αυτήν, το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, καθώς και το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ιβ', της εν λόγω οδηγίας αφορούν τη δυνατότητα ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Στο άρθρο 4 της οδηγίας 2002/47 γίνεται χρήση, στις παραγράφους 1 και 5 αντίστοιχα, των φράσεων «ο ασφαλειολήπτης *πρέπει να είναι σε θέση* να ρευστοποιήσει με τους ακόλουθους τρόπους οποιαδήποτε από τις κατωτέρω ασφάλειες» και «*να είναι δυνατή* η εκτέλεση της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σύμφωνα με τους σχετικούς όρους»[13]. Εξάλλου, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ιβ', της οδηγίας 2002/47 ορίζει ότι, με την επέλευση γεγονότος που συνεπάγεται αναγκαστική εκτέλεση, «ο ασφαλειολήπτης *δικαιούται* να ρευστοποιήσει ή να αποκτήσει την κυριότητα της ασφάλειας ή τίθεται σε ισχύ η ρήτρα συμψηφισμού»[14].

13 Η υπογράμμιση δική μου.

14 Η υπογράμμιση δική μου.

66. Στο ίδιο πνεύμα, η Λιθουανική Κυβέρνηση εκτιμά ιδίως ότι, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/47, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να μεριμνούν ώστε ο ασφαλειολήπτης να μπορεί να χρησιμοποιήσει τους τρόπους ρευστοποιήσεως της ασφάλειας που προβλέπονται στην εν λόγω διάταξη.

67. Αντιθέτως, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Aviabaltika υποστήριξε ότι οι φράσεις που επικαλέστηκαν η Ūkio bankas και η Λιθουανική Κυβέρνηση σημαίνουν ότι ο ασφαλειολήπτης μπορεί να αποφασίσει, εφόσον το επιθυμεί, να ικανοποιήσει ή να μην ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του έναντι του ασφαλειοδότη.

68. Εξάλλου, η Aviabaltika εκτιμά ότι το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 δεν ρυθμίζει ρητώς το ζήτημα της υποχρεώσεως του ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του πρώτα από τη συσταθείσα ασφάλεια. Συγκεκριμένα, η ύπαρξη και το περιεχόμενο μιας τέτοιας υποχρεώσεως θα πρέπει να καθοριστούν βάσει της συναφθείσας μεταξύ των μερών συμφωνίας, λαμβανομένων υπόψη των κανόνων του εθνικού δικαίου που εφαρμόζονται στην εν λόγω συμφωνία και των σκοπών της οδηγίας 2002/47. Με βάση την παραδοχή αυτή, η Aviabaltika εκτιμά ότι το τεκμήριο κατά το οποίο πρέπει να ρευστοποιηθεί πρώτα η ασφάλεια συνιστά σιωπηρή ρήτρα της συμφωνίας.

69. Στο ίδιο πνεύμα, η Επιτροπή εκτιμά ότι το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 έχει την έννοια ότι παρέχει στον ασφαλειοδότη το δικαίωμα να απαιτήσει από τον ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του πρώτα μέσω της προβλεπόμενης στη συμφωνία ασφάλειας, εκτός εάν προβλέπεται κάτι διαφορετικό στη συμφωνία.

2. Επί των τρόπων ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας

70. Είναι πρόδηλο ότι, από γλωσσολογική άποψη, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ιβ', και το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 υποδηλώνουν μάλλον δυνατότητα παρά υποχρέωση ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

71. Εντούτοις, επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι ο ασφαλειολήπτης δικαιούται να ρευστοποιήσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια όταν επέρχεται «το γεγονός που συνεπάγεται αναγκαστική εκτέλεσή» της, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ιβ', της εν λόγω οδηγίας. Επομένως, δεν πρόκειται για βέβαιο γεγονός, αλλά για υπόθεση. Ως εκ τούτου, η περίσταση ότι το γεγονός που συνεπάγεται αναγκαστική εκτέλεση είναι αβέβαιο μπορεί να εξηγεί τον λόγο για τον οποίο το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47 αφορά τη δυνατότητα εκτελέσεως συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας παρά την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας.

72. Όσον αφορά τη χρήση των φράσεων «ο ασφαλειολήπτης *πρέπει να είναι σε θέση* να ρευστοποιήσει [τη χρηματοοικονομική ασφάλεια]», στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/47, και «ο ασφαλειολήπτης δικαιούται να ρευστοποιήσει [τη χρηματοοικονομική ασφάλεια]», στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ιβ', της εν λόγω οδηγίας, παρατηρώ ότι οι διατάξεις αυτές προβλέπουν διαφόρους τρόπους ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Αυτό μπορεί να εξηγεί τον λόγο για τον οποίο δεν πρόκειται για υποχρέωση χρησιμοποιήσεως ενός εκ των τρόπων αυτών, αλλά για δυνατότητα.

73. Η ερμηνεία των φράσεων που περιέχονται στις επίμαχες διατάξεις και αφορούν τη δυνατότητα ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας –ιδίως στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5– δεν καθιστά δυνατή τη μονοσήμαντη απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

74. Εντούτοις, επιβάλλεται η επισήμανση ότι το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 παραπέμπει στους όρους της συμφωνίας για τον καθορισμό των τρόπων ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Εξάλλου, διάφορες διατάξεις της οδηγίας 2002/47, όπως το άρθρο 4, παράγραφος 5, αυτής, αποδίδουν επίσης κάποια αξία στους «όρους» («stipulations» [15] ή «modalités» [16] στο γαλλικό κείμενο) της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι να διασφαλίζεται ότι η συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκτελείται σύμφωνα με τις αρχικές ρυθμίσεις των συμβαλλομένων, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε εξωτερική περίσταση, περιλαμβανομένης της κινήσεως διαδικασίας αφερεγγυότητας.

75. Επομένως, στο πλαίσιο της οδηγίας 2002/47, οι ρυθμίσεις των συμβαλλομένων της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας έχουν ιδιαίτερο καθεστώς. Ως εκ τούτου, μπορεί να υποστηριχθεί ότι σκοπός της εν λόγω οδηγίας είναι κυρίως να γίνουν σεβαστές οι προθέσεις των συμβαλλομένων οι οποίες διατυπώθηκαν κατά τη σύναψη της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Επομένως, η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα εξαρτάται από την ερμηνεία της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας που συνήφθη μεταξύ των διαδίκων στην υπόθεση της κύριας δίκης.

76. Αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζουν η Aviabaltika και η Επιτροπή, φρονώ ότι η οδηγία 2002/47 δεν θεσπίζει τεκμήριο κατά το οποίο ο ασφαλειολήπτης υποχρεούται να ικανοποιήσει την απαίτησή του από τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, εκτός εάν στη συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας ορίζεται κάτι διαφορετικό. Το ζήτημα αυτό εξαρτάται ιδίως από τις λύσεις που υιοθετεί ο εθνικός νομοθέτης όσον αφορά την ερμηνεία των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ ιδιωτών.

77. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 έχει την έννοια ότι δεν υποχρεώνει τον ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του πρώτα μέσω της ασφάλειας που συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

3. Επί των συνεπειών της προτεινομένης λύσεως στην ανάκτηση της μη χρησιμοποιηθείσας ασφάλειας από τον ασφαλειοδότη

78. Κατανοώ την άποψη που προέβαλαν η Aviabaltika και η Επιτροπή και κατά την οποία το γεγονός ότι ο ασφαλειολήπτης δεν υποχρεούται να ικανοποιήσει την απαίτησή του πρώτα μέσω της χρηματοοικονομικής ασφάλειας μπορεί να εμποδίσει την πραγματική ανάκτηση της εν λόγω ασφάλειας από τον ασφαλειοδότη σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εν λόγω ασφαλειολήπτη, με αποτέλεσμα, στην πράξη, να υποχρεωθεί ο εν λόγω ασφαλειοδότης να καταβάλει δύο φορές χρηματικό ποσό ίσο με το ποσό της χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

79. Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη των δύο πρώτων λύσεων που προτείνονται στο σημείο 61 των παρουσών προτάσεων, ήτοι, κατά την πρώτη, της διατηρήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας εκτός του ενεργητικού του ασφαλειολήπτη και, κατά τη δεύτερη, της διατηρήσεώς της εκτός της πτωχευτικής περιουσίας του εν λόγω ασφαλειολήπτη, ο ασφαλειοδότης θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να ανακτήσει την εγγύηση και να του επιστραφεί αυτή στο ακέραιο, παρά την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας. Οι δύο αυτές λύσεις παράγουν διαρκή αποτελέσματα και, ως εκ τούτου, το γεγονός ότι ο ασφαλειολήπτης ικανοποίησε την απαίτησή του από άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη δεν ενέχει τον κίνδυνο να μην μπορεί ο ασφαλειοδότης να ανακτήσει τη μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια.

15 Βλ. άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/47.

16 Βλ. άρθρο 6, παράγραφος 1, καθώς και άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/47.

80. Τέτοιος κίνδυνος υφίσταται, εντούτοις, όσον αφορά την τρίτη από τις προτεινόμενες στο σημείο 61 των παρουσών προτάσεων λύσεις, ήτοι την περίπτωση στην οποία η χρηματοοικονομική ασφάλεια περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία. Στην περίπτωση αυτή, ο ασφαλειολήπτης θα μπορεί να ικανοποιήσει την απαίτησή του από άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη, ο οποίος θα αναγκαστεί, επομένως, να επιχειρήσει να ανακτήσει τη μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια στο πλαίσιο της διαδικασίας αφερεγγυότητας βάσει της κατατάξεως των πιστωτών, η οποία καθορίζεται από τους εθνικούς κανόνες. Ως εκ τούτου, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται να μην μπορεί ο ασφαλειοδότης να ανακτήσει όντως τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, έστω και αν ο ασφαλειολήπτης ικανοποίησε την απαίτησή του από άλλα περιουσιακά στοιχεία του εν λόγω ασφαλειοδότη.

81. Όμως, δεν είμαι βέβαιος ότι η λύση αυτή συνάδει προς τους σκοπούς που επιδίωκε ο νομοθέτης της Ένωσης.

82. Γενικά, το καθεστώς που θεσπίζει η οδηγία 2002/47 συμβάλλει –κατά την αιτιολογική σκέψη 3 αυτής– στην ενοποίηση και στην οικονομικότερη λειτουργία των χρηματοοικονομικών αγορών, καθώς και στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ένωσης.

83. Όσον αφορά τη σύνδεση μεταξύ του καθεστώτος της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας που θεσπίζεται με την οδηγία 2002/47 και των εθνικών κανόνων του πτωχευτικού δικαίου, στην αιτιολογική σκέψη 5 της εν λόγω οδηγίας επισημαίνεται ότι σκοπός της είναι να βελτιωθεί η ασφάλεια δικαίου στις συμφωνίες χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

84. Εξάλλου, η δεύτερη περίοδος της αιτιολογικής σκέψεως 12 της οδηγίας 2002/47 κάνει λόγο όχι για «προστασία» του ασφαλειολήπτη ή του ασφαλειοδότη, αλλά για «εξαίρεση» των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας από εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου. Επιπλέον, επιβάλλεται η επισήμανση ότι στην αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας 2002/47 –έστω και αν αυτή αφορά το πεδίο εφαρμογής της– προβλέπεται επίσης ότι σκοπός της εν λόγω οδηγίας είναι να προστατεύει μόνο τις συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας οι οποίες πληρούν τις προβλεπόμενες στην εν λόγω οδηγία τυπικές προϋποθέσεις. Στο πνεύμα αυτό, το Δικαστήριο επισήμανε, στη σκέψη 50 της αποφάσεως Private Equity Insurance Group [17], ότι το θεσπισθέν με την οδηγία 2002/47 σύστημα ευνοεί τις χρηματοοικονομικές ασφάλειες καθεαυτές.

85. Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι σκοπός της οδηγίας 2002/47 δεν είναι να διασφαλίζει μόνο τη δυνατότητα ρευστοποιήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε περίπτωση αφερεγγυότητας ενός εκ των συμβαλλομένων, αλλά να θεσπίσει ιδιαίτερο καθεστώς για τη συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας ως μέσο που χαρακτηρίζεται από ασφάλεια δικαίου το οποίο –όπως εκτίθεται στις αιτιολογικές σκέψεις 3 και 17 της εν λόγω οδηγίας– συμβάλλει στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ένωσης.

86. Εκτιμώ ότι ο σκοπός αυτός δεν συνάδει με τη λύση που απορρέει από την εθνική νομοθεσία, κατά την οποία ο ασφαλειοδότης υποχρεούται να καταβάλει δεύτερη φορά στον ασφαλειολήπτη χρηματικό ποσό ίσο με τη χρηματοοικονομική ασφάλεια σε περιστάσεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης.

87. Τούτο δε κατά μείζονα λόγο καθόσον, σε ορισμένες περιπτώσεις, μια τέτοια λύση θα μπορούσε να οδηγήσει στην αφερεγγυότητα του εν λόγω ασφαλειοδότη. Από την αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2002/47 προκύπτει, όμως, ότι σκοπός του θεσπισθέντος με την οδηγία αυτή καθεστώτος χρηματοοικονομικής ασφάλειας είναι ο περιορισμός των αλυσιδωτών επιπτώσεων σε περίπτωση αδυναμίας πληρωμής ενός συμβαλλομένου σε συμφωνία χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

17 Βλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016 (C-156/15, EU:C:2016:851).

88. Επομένως, η δυνατότητα ικανοποιήσεως της απαιτήσεως από τα άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη δεν μπορεί να εμποδίζει τον εν λόγω ασφαλειοδότη να ανακτήσει όντως τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, ανεξάρτητα από την κίνηση διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη. Στην αντίθετη περίπτωση, ο ασφαλειολήπτης θα παροτρυνόταν συστηματικά να ικανοποιήσει την απαίτησή του από τα άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη, προκειμένου να λάβει, στην πραγματικότητα, δύο φορές το ποσό της χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

89. Βάσει των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 έχει την έννοια ότι δεν υποχρεώνει τον ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του πρώτα μέσω της ασφάλειας που συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Εντούτοις, τέτοια υποχρέωση μπορεί να προκύπτει από τους όρους της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ερμηνευόμενους υπό το πρίσμα των διατάξεων του εφαρμοστέου στην εν λόγω συμφωνία δικαίου. Εν πάση περιπτώσει, η δυνατότητα ικανοποιήσεως της απαιτήσεως από τα άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη μετά την επέλευση γεγονότος που συνεπάγεται την αναγκαστική εκτέλεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας δεν μπορεί να εμποδίζει τον εν λόγω ασφαλειοδότη να ανακτήσει πραγματικά την εν λόγω μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια σε περίπτωση κινήσεως διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του ασφαλειολήπτη.

Γ. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

1. Επί του παραδεκτού

90. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο υποβάλλεται για την περίπτωση που το Δικαστήριο θα έδινε αρνητική απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν ο ασφαλειοδότης πρέπει να έχει προτεραιότητα σε σχέση με τους λοιπούς πιστωτές του αφερέγγυου ασφαλειολήπτη προκειμένου να μπορέσει να ανακτήσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, όταν ο ασφαλειολήπτης έχει ικανοποιήσει την απαίτησή του από άλλα περιουσιακά στοιχεία του εν λόγω ασφαλειοδότη.

91. Κατά την άποψή μου, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι το τρίτο προδικαστικό ερώτημα ουδεμία σχέση έχει με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, με αποτέλεσμα να μπορεί να αμφισβητηθεί το παραδεκτό του.

92. Το ερώτημα αυτό αφορά την εξέλιξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας που έχει κινηθεί κατά της Ūkio bankas. Συναφώς, υπενθυμίζω ότι, σύμφωνα με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το δικαστήριο που κίνησε τη διαδικασία αφερεγγυότητας σε σχέση με την Ūkio bankas αναγνώρισε την απαίτηση της Aviabaltika έναντι της Ūkio bankas [18].

93. Εντούτοις, στην υπόθεση της κύριας δίκης διάδικοι είναι, αφενός, η Ūkio bankas και, αφετέρου, η Aviabaltika και αντικείμενο της διαφοράς είναι η εκτέλεση των συμφωνιών του 2011 και του 2012. Εξάλλου, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν προκύπτει ότι η Aviabaltika άσκησε ανταγωγή κατά της Ūkio bankas. Επομένως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο δεν καλείται να αποφανθεί επί ζητημάτων που αφορούν την ικανοποίηση της απαιτήσεως της Aviabaltika έναντι της Ūkio bankas στο πλαίσιο της διαδικασίας αφερεγγυότητας.

94. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα δεν είναι χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

18 Βλ. σημείο 13 των παρουσών προτάσεων.

95. Επισημαίνω, εξάλλου, ότι το αιτούν δικαστήριο δεν μνημονεύει κανένα κανόνα του λιθουανικού δικαίου ο οποίος θα μπορούσε να επηρεάσει την κατάταξη των πιστωτών του ασφαλειολήπτη και να ευνοήσει τον ασφαλειοδότη. Συνεπώς, εκτιμώ ότι, κατά τη μεταφορά της οδηγίας 2002/47 στο εθνικό δίκαιο, ο Λιθουανός νομοθέτης δεν αποφάσισε να προστατεύσει τα δικαιώματα του ασφαλειοδότη μέσω των εθνικών κανόνων του πτωχευτικού δικαίου που καθορίζουν τη σειρά με την οποία πρέπει να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις των πιστωτών της αφερέγγυας επιχειρήσεως.

96. Εν πάση περιπτώσει, το τρίτο προδικαστικό ερώτημα θα είναι λυσιτελές μόνο στην περίπτωση που η χρηματοοικονομική ασφάλεια περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη. Βάσει της αναλύσεως του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, μια τέτοια λύση επιτρέπεται, καταρχήν, από την οδηγία 2002/47[19]. Επιπλέον, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι αυτή η λύση είναι η προβλεπόμενη στη λιθουανική νομολογία.

97. Εξάλλου, όσον αφορά το αν ο ασφαλειοδότης πρέπει να τύχει προνομιακής μεταχειρίσεως σε σχέση με τους λοιπούς πιστωτές του αφερέγγυου ασφαλειολήπτη προκειμένου να μπορέσει να ανακτήσει τη χρηματοοικονομική ασφάλεια μόλις ο ασφαλειολήπτης ικανοποιήσει την απαίτησή του από άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη, από την απάντηση που προτείνω να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα προκύπτει ότι η δυνατότητα ικανοποιήσεως της απαιτήσεως από άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη δεν πρέπει να εμποδίζει τον εν λόγω ασφαλειοδότη να ανακτήσει όντως τη μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια.

98. Εντούτοις, στο πλαίσιο του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο αμφιβάλλει όσον αφορά τη δυνατότητα ανακτήσεως της μη χρησιμοποιηθείσας ασφάλειας όταν ο ασφαλειολήπτης αποτελεί αντικείμενο διαδικασίας αφερεγγυότητας. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2002/47 μπορεί να έχει συνέπειες στους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου οι οποίοι καθορίζουν τη σειρά με την οποία πρέπει να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των πιστωτών του ασφαλειολήπτη. Το ζήτημα αυτό δεν εξετάζεται στο πλαίσιο της αναλύσεως που αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

99. Παρά τον υποθετικό χαρακτήρα των σκέψεών μου σχετικά με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, εκτιμώ ότι η ανάλυση του ερωτήματος αυτού, στο μέτρο που αφορά την υποχρέωση των κρατών μελών να δίνουν προτεραιότητα στον ασφαλειοδότη ώστε να μπορεί να ανακτήσει τη μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια όταν αυτή περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του ασφαλειολήπτη, είναι χρήσιμη προκειμένου να εξεταστούν όλες οι νομικές πτυχές της υποθέσεως της κύριας δίκης.

2. Επί των συνεπειών της οδηγίας 2002/47 στους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου

100. Η Ūkio bankas εκτιμά ότι η οδηγία 2002/47 δεν παρέχει στον ασφαλειοδότη καμία προτεραιότητα σε σχέση με τους λοιπούς πιστωτές του ασφαλειολήπτη στο πλαίσιο της διαδικασίας αφερεγγυότητας για την ανάκτηση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας και ότι πρέπει να εφαρμοστεί η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως των πιστωτών της αφερέγγυας τράπεζας. Κατά την Aviabaltika, τη Λιθουανική Κυβέρνηση και την Επιτροπή, οι διατάξεις της οδηγίας 2002/47 δεν ρυθμίζουν τη σειρά με την οποία πρέπει να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των πιστωτών της αφερέγγυας επιχειρήσεως.

101. Εντούτοις, δεν είμαι πεπεισμένος ότι η απουσία διατάξεων περί καθορισμού της σειράς ικανοποιήσεως των πιστωτών στην οδηγία 2002/47 σημαίνει ότι η οδηγία αυτή δεν μπορεί να έχει, κατά τη μεταφορά της στην εθνική έννομη τάξη, συνέπειες στους εθνικούς κανόνες που ρυθμίζουν τη σειρά με την οποία πρέπει να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των πιστωτών της αφερέγγυας επιχειρήσεως.

19 Βλ. σημείο 61 των παρουσών προτάσεων.

102. Στην περίπτωση που ο εθνικός νομοθέτης αποφασίζει ότι η χρηματοοικονομική ασφάλεια, η οποία συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του αφερέγγυου ασφαλειολήπτη, ο νομοθέτης αυτός οφείλει να αποδεχθεί τις συνέπειες της επιλογής του και να τις αποτυπώσει στους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου, περιλαμβανομένων των κανόνων που καθορίζουν τη σειρά με την οποία πρέπει να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των πιστωτών της αφερέγγυας επιχειρήσεως.

103. Πρώτον, στο σημείο 59 των προτάσεών μου στην υπόθεση Private Equity Insurance Group[20], σε σχέση με τα επιχειρήματα ορισμένων ενδιαφερομένων που εκτιμούσαν ότι η προστασία που παρέχει η χρηματοοικονομική ασφάλεια κατά τη ρευστοποίηση μπορεί να επηρεάζει την κατάταξη των πιστωτών όπως καθορίζεται από τους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου, επισήμανα ότι, από την οπτική γωνία του συστήματος που θέσπισε η οδηγία 2002/47, δεν τίθεται ζήτημα της κατατάξεως του πιστωτή στην πτωχευτική διαδικασία, καθόσον η οδηγία αυτή αποσκοπεί απλώς στην εξασφάλιση του δικαιώματος ρευστοποιήσεως της ασφάλειας σε όλες τις περιπτώσεις που συνεπάγονται την εκτέλεσή της. Εκτιμώ ότι το Δικαστήριο συντάχθηκε με την άποψη αυτή στην απόφασή του. Στην απόφαση Private Equity Insurance Group[21], το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «η διαφορετική […] μεταχείριση [των πιστωτών η οποία απορρέει από τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της χρηματοοικονομικής ασφάλειας] βασίζεται σε αντικειμενικό κριτήριο το οποίο σχετίζεται με τον θεμιτό σκοπό της οδηγίας 2002/47, ο οποίος έγκειται στην ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου και της αποτελεσματικότητας των χρηματοοικονομικών ασφαλειών προς διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού τομέα».

104. Δεύτερον, όσον αφορά τις συνέπειες στην κατάταξη των πιστωτών, δεν διακρίνω σημαντική διαφορά μεταξύ, αφενός, της διατηρήσεως της χρηματοοικονομικής ασφάλειας, η οποία συνήφθη δυνάμει συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εκτός της πτωχευτικής περιουσίας του ασφαλειολήπτη και, αφετέρου, της τροποποιήσεως της κατατάξεως των πιστωτών. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, η ασφάλεια αυτή θα επιστραφεί στον ασφαλειοδότη, ανεξάρτητα από τις αξιώσεις των λοιπών πιστωτών του ασφαλειολήπτη.

105. Τρίτον, αναμφίβολα –βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 4–, η οδηγία 2002/47 δεν θίγει τους γενικούς κανόνες του εθνικού πτωχευτικού δικαίου όσον αφορά την ακυρότητα πράξεων που διενεργήθηκαν, ιδίως, κατά την περίοδο που προηγείται της κινήσεως της διαδικασίας εκκαθαρίσεως.

106. Εντούτοις, εκτιμώ ότι η διάταξη αυτή δεν μπορεί να έχει την έννοια ότι, καταρχήν, κατά τη μεταφορά της στην εθνική έννομη τάξη, η οδηγία 2002/47 δεν μπορεί να έχει συνέπειες στους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου.

107. Το άρθρο 8, παράγραφος 4, της οδηγίας 2002/47 θα ήταν περιττό εάν η οδηγία 2002/47 δεν μπορούσε να έχει συνέπειες σε τέτοιους κανόνες. Επομένως, τείνω μάλλον προς την άποψη ότι η διάταξη αυτή συνιστά εξαίρεση στον γενικό κανόνα κατά τον οποίο τα κράτη μέλη δύνανται να τροποποιούν τους εθνικούς κανόνες του πτωχευτικού δικαίου προκειμένου να διασφαλίζεται η επίτευξη των σκοπών της οδηγίας αυτής.

108. Κατά συνέπεια, εκτιμώ ότι, στην περίπτωση που ο εθνικός νομοθέτης αποφασίζει ότι η χρηματοοικονομική ασφάλεια, η οποία συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του αφερέγγυου ασφαλειολήπτη, ο εν λόγω νομοθέτης οφείλει να αναγνωρίσει στον ασφαλειοδότη προτεραιότητα σε

20 Βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Private Equity Insurance Group (C-156/15, EU:C:2016:586).

21 Βλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2016, Private Equity Insurance Group (C-156/15, EU:C:2016:851, σκέψη 51).

σχέση με τους λοιπούς πιστωτές που μετέχουν στη διαδικασία αφερεγγυότητας, προκειμένου ο εν λόγω ασφαλειοδότης να μπορέσει να ανακτήσει όντως την ασφάλεια, όταν ο ασφαλειολήπτης δεν ρευστοποίησε την εν λόγω ασφάλεια μετά την επέλευση γεγονότος που συνεπάγεται την εκτέλεσή της.

109. Βάσει των προεκτεθέντων και εφόσον το Δικαστήριο απαντήσει στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, προτείνω να δοθεί η απάντηση ότι, στην περίπτωση που ο εθνικός νομοθέτης αποφασίζει ότι η χρηματοοικονομική ασφάλεια, η οποία συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, περιλαμβάνεται στην πτωχευτική περιουσία του αφερέγγυου ασφαλειολήπτη, η οδηγία 2002/47 απαιτεί να παρέχεται στον ασφαλειοδότη προτεραιότητα σε σχέση με τους λοιπούς πιστωτές του αφερέγγυου ασφαλειολήπτη, ούτως ώστε ο ασφαλειοδότης να μπορεί να ανακτήσει τη μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια όταν ο ασφαλειολήπτης έχει ικανοποιήσει την απαίτησή του από άλλα περιουσιακά στοιχεία του εν λόγω ασφαλειοδότη.

VI. Πρόταση

110. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθεισών σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λιθουανία) ως εξής:

1) Το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2002/47/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Ιουνίου 2002, για τις συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας έχει την έννοια ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν νομοθεσία επιτρέπουσα στον ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του από τη χρηματοοικονομική ασφάλεια που συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας, καίτοι το γεγονός που συνεπάγεται την εκτέλεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας επήλθε μετά την κίνηση της διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον εν λόγω ασφαλειολήπτη. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα εκτελέσεως της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας όταν ο ασφαλειολήπτης αποτελεί αντικείμενο τέτοιας διαδικασίας.

2) Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας 2002/47 έχει την έννοια ότι δεν υποχρεώνει τον ασφαλειολήπτη να ικανοποιήσει την απαίτησή του πρώτα μέσω της ασφάλειας που συνήφθη δυνάμει της συμφωνίας εγγυοδοσίας με παροχή χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Εντούτοις, τέτοια υποχρέωση μπορεί να προκύπτει από τους όρους της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ερμηνευόμενους υπό το πρίσμα των διατάξεων του εφαρμοστέου στην εν λόγω συμφωνία δικαίου. Εν πάση περιπτώσει, η δυνατότητα ικανοποιήσεως της απαιτήσεως από τα άλλα περιουσιακά στοιχεία του ασφαλειοδότη μετά την επέλευση γεγονότος που συνεπάγεται την αναγκαστική εκτέλεση της χρηματοοικονομικής ασφάλειας δεν μπορεί να εμποδίζει τον εν λόγω ασφαλειοδότη να ανακτήσει όντως την εν λόγω μη χρησιμοποιηθείσα ασφάλεια σε περίπτωση κινήσεως διαδικασίας αφερεγγυότητας σε σχέση με τον ασφαλειολήπτη.